

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (Україна)
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (Україна)
Інститут проф. Жана-Урбана Сандаля (Королівство Норвегія)
Університет ім. Фрідріха-Александра Ерланген-Нюрнберг
(Федеративна Республіка Німеччина)
Варшавський технологічний університет «Варшавська політехніка» (Республіка Польща)
Вища школа економіки в Бидгощі (Республіка Польща)
Балтійська міжнародна академія (Латвійська Республіка)
Університет Миколаса Ромеріса (Литовська Республіка)
Київський національний університет будівництва та архітектури (Україна)
Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського» (Україна)

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЇ:
ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ»**

присвячена видатному вченому-економісту О. Г. Ліберману

24 листопада 2023 року
м. Харків, Україна

ББК 65.050

К 64

Рекомендовано на засіданні вченої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (протокол № 12 від 08.11.2023 р.), вченої ради Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (протокол № 11 від 17.11.2023 р.)

Рецензенти: **Кизим Микола Олександрович** – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, головний науковий співробітник Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (Харків, Україна);
Криворучко Оксана Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (Харків, Україна);
Назарова Галина Валентинівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)

Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 24 листопада 2023 р. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2023. 56 с. (+ додаток). Укр. мова, англ. мова

ISBN 978-617-7801-45-9

Наведено результати наукових досліджень учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки і практики», присвяченій видатному вченому-економісту О. Г. Ліберману. Розглянуто проблеми та перспективи розбудови економіки України, зокрема питання: сучасного стану зацікавленості інноваційними термінами вченого Овсія Лібермана: план, прибуток, премія; особливостей управління інноваціями домашніми господарствами; ролі інновацій та конкурентних переваг у цифровій платіжній системі в економіці; інноваційної трансформації промисловості України та проблем її кадрового забезпечення; перспективних напрямів розвитку циркулярної економіки в Україні; відродження сільськогосподарського виробництва.

Видання складається зі збірки тез доповідей учасників конференції.

Представлений матеріал може бути корисним для використання у подальших наукових дослідженнях, практичній діяльності підприємств і організацій для підвищення конкурентоспроможності й інноваційного розвитку. Рекомендовано фахівцям різних галузей економіки, державним службовцям, представникам бізнесу, наукових, освітніх і громадських організацій.

ББК 65.050

ISBN 978-617-7801-45-9

© Колектив авторів, 2023

© ФОП Лібуркіна Л. М., 2023

ЗМІСТ

Організаційний комітет	23
Програма конференції.....	25
Круглий стіл «Розбудова економіки України: проблеми та перспективи»	26
Доповіді учасників круглого столу	29
<i>Внукова Н. М.</i> Сучасний стан зацікавленості інноваційними термінами вченого Овсія Лібермана: план, прибуток, премія.....	29
<i>Jan-Urban Sandal.</i> Household management and innovation.....	33
<i>Amit Kumar Goel, Yasir Arafat Elahi.</i> Role of innovation and competitive advantage in digital payment system in developing economy	37
<i>Антонюк В. П.</i> Перспективні вектори інноваційної трансформації промисловості України та проблеми її кадрового забезпечення	41
<i>Шиян Д. В., Севрюкова Є. О.</i> Особливості формування витрат на оплату праці на сільськогосподарських підприємствах в умовах війни.....	45
<i>Вацьковські К. С., Гордієнко Л. Ю.</i> Цифрова трансформація як фактор підвищення конкурентоспроможності й інноваційності: досвід Польщі.....	52
Додаток. Тези доповідей учасників конференції	

Особливості формування витрат на оплату праці на сільськогосподарських підприємствах в умовах війни

Шиян Дмитро Вікторович,

доктор економічних наук, професор
кафедри економіки підприємства та організації бізнесу,
ХНЕУ ім. С. Кузнеця (м. Харків, Україна),
e-mail: dmytro.shyian@hneu.net;

Севрюкова Єлизавета Олександрівна,

аспірант кафедри економіки підприємства та організації бізнесу,
ХНЕУ ім. С. Кузнеця (м. Харків, Україна),
e-mail: elizavetasevryukova@ukr.net

Військова агресія РФ призвела до величезних втрат для нашої країни. В першу чергу – це людські втрати. Багато людей загинуло, мільйони стали біженцями, втратили роботу, призупинили бізнеси. Тільки прямі збитки економіці оцінюються в сотні мільярдів доларів. У 2022 р. валовий внутрішній продукт скоротився майже на 30 %. Однак, незважаючи на такі величезні втрати, багато підприємств продовжили свій бізнес, виробляючи необхідну населенню та державі продукцію, створюючи робочі міста, сплачуючи податки. Це цілком відноситься також до сільськогосподарських підприємств.

Минулий рік виявився, мабуть, найбільш складним для всього аграрного сектора за останні чверть століття. Загальна величина валової продукції в сільському господарстві скоротилася на 25,0 %, в тому числі продукції рослинництва – на 28,0 %, продукції тваринництва – на 12,0%. Крім того, посівні площі на контрольованих територіях були меншими порівняно з довоєнними більш ніж на 5 млн га. В кінцевому випадку це призвело до зменшення валових зборів зернових і зернобобових культур з 86,0 млн т до 53,9 млн т. Також

зменшилась і урожайність цих культур. Відносно рівня оплати праці працівників, то у 2022 році вона дорівнювала в галузі сільського господарства 13061 грн проти 12287 грн у 2021 році. Однак враховуючи інфляцію у 25 % та суттєве падіння курсу гривні, її значення фактично свідчило про зменшення реальної заробітної плати.

Виходячи з означених тенденцій і проблем постає питання: яким чином в умовах війни формується економічний механізм при виробництві сільськогосподарської продукції. В цьому випадку наша увага в першу чергу буде зосереджена на особливостях формування рівня оплати праці залежно від результатів економічної діяльності. Дані залежності так чи інакше будуть визначати і подальші процеси вже після звершення війни.

Слід зазначити, що сьогодні питанню розвитку аграрного сектора в умовах військових дій приділяється значна увага науковців [1–4]. Вже почались дослідження відносно можливих шляхів відновлення економіки України у післявоєнний період. Зокрема, В. Онищенко підкреслює що втрата людського капіталу є одним з найбільших проблем повоєнного відновлення [5]. При цьому головна проблема, на його думку, буде стосуватися надання відповідного рівня освіти працівникам як одного з головних чинників формування людського капіталу.

З нашої точки зору, головним чинником, який має безпосередній вплив на якість формування людського капіталу, залишається відповідний рівень оплати праці. Саме виходячи з цього були вирішено на прикладі сільськогосподарських підприємств дослідити залежність рівня ефективності роботи підприємств та рівня витрат на оплату праці.

Базою дослідження виступали статистичні дані сільськогосподарських підприємств Харківської області за 2020 та 2022 рік. Вибір саме цих двох років був обумовлений тією обставиною, що звітність за 2021 рік фактично не була надана значною кількістю підприємств, саме через початок бойових дій на території області та відповідного

дозволу уряду. Дані за 2022 рік також містять значно меншу кількість підприємств, ніж за 2020 рік.

Перше питання, яке було поставлено, стосувалось взаємозалежності величини чистого доходу та рівня витрат на оплату праці в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь. Крім того, здійснено оцінку залежності між питомою вагою витрат на оплату праці у структурі витрат та у структурі чистого доходу. Для відповіді на поставлені питання використовувався регресійний метод. Отримані результати за даними 2020 та 2022 року наведені в *табл. 1*.

Таблиця 1

Вплив величини чистого доходу на 100 га сільськогосподарських угідь на окремі показники рівня витрат на оплату праці в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2020 та 2022 роках

Показник (x)	Залежні величини (Y)		
	витрати на оплату праці на 100 га с/г.	питома вага витрат на оплату праці у структурі витрат, %	питома вага витрат на оплату праці у структурі чистого доходу, %
2020			
Чистий дохід на 100 га с/г., тис. грн	$y = 150,6 + 0,0447x$	$y = 16,1 - 0,0009x$	$y = 14,3 - 0,0012x$
2022			
Чистий дохід на 100 га с/г., тис. грн	$y = 251,2 + 0,0377x$	$y = 20,5 - 0,0025x$	$y = 34,1 - 0,0068x$

Джерело: власні розрахунки

Отримані результати дають підстави зробити такі висновки. По-перше, у 2020 році збільшення чистого доходу на 1 млн грн на 100 га сільськогосподарських угідь призводило у середньому до зростання рівня витрат на оплату праці на 44,7 тис. грн. У 2022 році це зростання дорівнювало тільки 37,7 тис. грн. Це може свідчити про зменшення величини витрат на оплату у структурі чистого доходу підприємства при його зростанні, що, своєю чергу, може бути індикатором

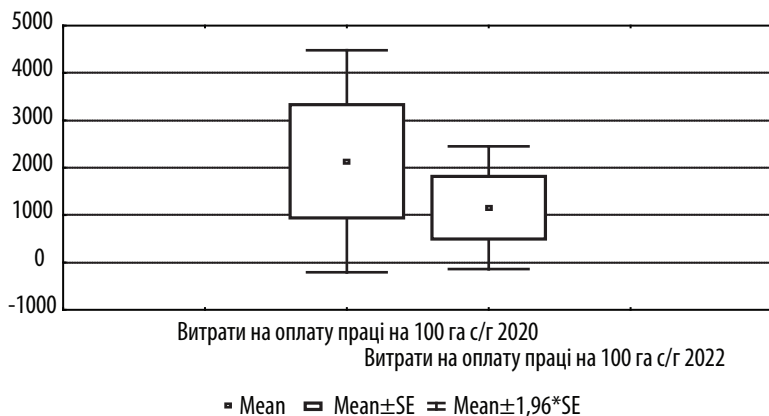

Рис. 1. Розбіжності середніх значень витрат на оплату праці в розрахунку на 100 сільськогосподарських угідь у підприємствах Харківської області у 2020 та 2022 роках

Вони дають підставу стверджувати, що всі показники, які характеризують абсолютний та відносний рівень витрат оплати праці, не корелюють з показниками ефективності діяльності підприємств. Крім того, величина прибутку на 100 га сільськогосподарських угідь у 2022 році перестала корелювати з іншими показниками ефективності діяльності. Це може свідчити, що рівень витрат і доходу слабкою мірою визначають величину прибутку.

Проведене дослідження дозволило встановити, що у 2022 році сільськогосподарські підприємства Харківської області порівняно з 2020 роком зменшили як абсолютний, так і відносний рівень витрат на оплату праці. Це, безумовно, стало одним із наслідків війни. Однак проблема слабого взаємозв'язку отриманих економічних результатів і рівня оплати праці мала місце не тільки у 2022 р., а і у 2020 р. Таким чином, війна лише поглибила цю проблему. Її вирішення буде потребувати особливої уваги після завершення військових дій, що дасть можливість підвищити мотивацію персонал, а отже, і рівень ефективності діяльності підприємств.

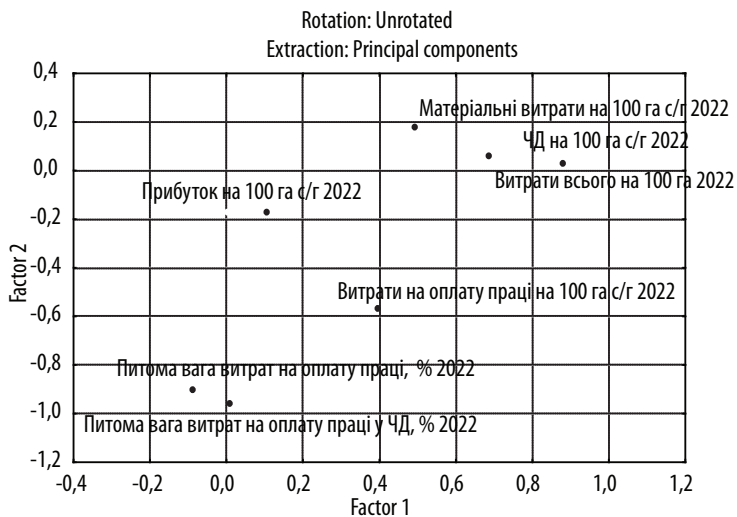
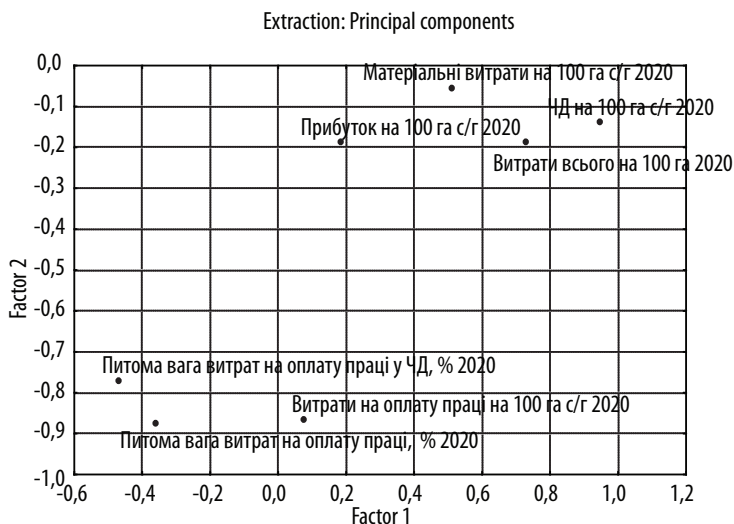

Рис. 2. Результати факторного аналізу залежності окремих показників в сільсько-господарських підприємствах Харківської області у 2020 та 2022 роках

Література

1. Malik M., Shpykuliak O., Kravchenko S., Malik L., Yuzhykova V. Development of farms in wartime conditions. *Ekonomika APK*. 2023. Vol. 30 (1). P. 40–50.

DOI: 10.32317/2221-1055.202301040

2. Malik M., Kravchenko S., Diuk A., Malik L., Nechyporenko M. Development of micro-entrepreneurs in agriculture in wartime conditions. *Ekonomika APK*. 2023. Vol. 30 (2). P. 10–23.

DOI: 10.32317/2221-1055.202302010

3. Ilchuk M., Nikitchenko S., Sytnyk O., Pavlenko V. Diversification of entrepreneurial activities in the agricultural sector of Ukraine's economy in the post-war period. *Ekonomika APK*. 2023. 30 (4). P. 25–35.

DOI: 10.32317/2221-1055.202304025

4. Осташко Т.О. Зерновий експорт України в умовах війни. *Економіка України*. 2023. № 8. С. 28–46.

DOI: 10.15407/economyukr.2023.08.028

5. Онищенко В. П. Людський і соціальний капітал України в період її після-воєнного відновлення. *Економіка України*. 2023. № 1. С. 3–19.

DOI: 10.15407/economyukr.2023.01.003

